

Aaen og Nørre-Ellehaven i Baggrunden, til højre Stumpede *Erteagre* og Lange *Erteagre*, alle i Syd og Nord, og længst mod Vest et større Skifte i Øst og Vest, som kaldtes Vesterskovsagre og som stødte i Vest til Skoven og Engen ved Tvidvad.

Vil man gaa en Tur i Nordvest efter Holts Mølle, saa begynder man ved Kirkeagre ud for den lille Kirkegyde hvor Vejen ~~begynder~~ ^{kjær?} begyndte og gik i Retning af Niels Hansens (Langk^{kjær?} Sted (Matr. N° 13^b) og har da til venstre Præstelands Agre og Langkjæringen, som Folketroen tillagde den Egenskab, at den forsynede Brøndene i Byen med Vand, om Vinteren var den god Skøiteløberbane for Ungdommen. Til højre have vi Avelshøjs Agre med Øster Mellembrode i Baggrunden, længere frem naar vi Vester Mellembrode ved samme Side, og har til venstre Holme Agrene, der hvor Langkjærgaarden ligger (Matr. N° 13^a). Videre frem faar vi Pattekjærs Agre til venstre med Pattekrogslykken i Baggrunden, til højre har vi Taagerod Agre (nu Hans Skyts Mark). Det yderste Skifte mod Rønninge Mark hed Hantveds Agre. Paa begge Sider af Bæklobet var Eng og Kratskov, og nord for Langemosehaver var Jorden inddelt i større og mindre Maal, kaldet Sæskovsmaalene, hvortil Vejen laa omtrent hvor den ligger endnu. Omkring paa disse ser man af og til lidt Kratskov.

Vil vi tage en Tur efter Paarup, saa har vi paa højre Haand Byens Indemarks-Tofterne til Allebroagrene, til venstre Kirkeagrene i Ø. og V. Øster Mellembrode i S. og N. og Tornehøjs Agre i S. og N., som stødte til Engen ved Bækken. Ud for Mellembroden (paa Matr. N° 29) laa et Stykke Land af en Agers Bredde, som Degnen i Skjellerup benyttede til at græsse sin Ridehest paa om Sommeren, imens han forrettede Kirkesanger-Tjenesten i Ellinge Kirke; thi i den Tid var Skoleholderen i Ellinge ikke Degn eller havde noget med de kirkelige Forretninger at gjøre udover hvad enhver anden Mand havde. Med hvilken Ret Degnen benyttede det omskrevne Stykke Land har jeg ingen sikre Oplysninger om.

Saa tager vi en Tur ad Paarup, kommer igjennem "Tordens Led", balancerer paa nogle store Sten over Bækken ved Paarup Vandingssted og gaar til venstre igjennem Vangeledet, som stod, hvor Kjerulvs Hus ligger, saa har vi til højre 2 Tofter, delt i Syd og Nord, til venstre Elleagrene, videre, hvor nu Hans Andreasens Gaard ligger, har vi Eskemoseagrene til venstre, Lille og Store Roms Mose til højre, længere i Nord ligger Holmelykken, til højre og Eskemose-Krogs Maalene til venstre. Øst for Langemosehaver laa Sæ-Rus Agrene i Syd og Nord langs Skoven, de østlige var korte og stødte til Sættepladsen ved Sækjær, langt mod Øst laa et Skifte, som hed Bag Holmene, ejes for Tiden af Hans Christensen (Matr. N° 1) og kaldes Skjelvadlykken. Nord for Vejen, som laa omtrent hvor

Skjælvadvejen nu gaar, laa Sømaalene og Søhaven med dejlige Bøgetræer, Udsigt over Søen og Adgang til Fiskeri og Rørskær i Samme. Øst for Agerskiftet Holmene laa Laadne Have(?), som nu ejes af Jens Pedersen (Matr. No 3^a), den grændsede til Hindemæ Mark og Skov og var ligeledes bevoxet med temmelig store Træer. Slaar vi saa et Sving mod Vest til Stenkisten over Bækken, vil vi finde 3-4 "Ørvads Maal" paa begge Sider af Bækken, bevoxet med Græs og Gjærdselkrat, tildels El; men fortsætter vi saa ind over Lange-mosehaverne vil vi finde disse godt sammenvoxede, men slemt forhuggede og væsentlig kun bestaaende af Gjærdselskov, hvoraf 8 Lodder var afdelt. Saa gaar vi videre i Øst langs Bækken og kommer da ind over Eskemosemaalene, hvis Antal var 33 og følgelig kun smaa, afsatte tværs over Bækken med Undtagelse af nogle paa en Lavning op mod H. Andreasens Gaard, de strakte sig i Sydøst til Vandingsstedet, hvor Broen nu staar. Det store Antal Lodder lader formode, at Husmændene her har havt Maal sammen med Gaardmændene og der bjerget Vinterfoder til deres Køer. Saa gaar vi igjen efter Ellinge, ser os tilbage endnu engang fra Tornehøjstønten som stod i Hegnet paa Bækken ved Hans Christensens Mark imellem Matr. No 1 og 4 og hvorfra der førte en Gangsti over sidstnævnte Lod i lige Linie til Paarup; derfra vil vi kunne iagttage et stort Antal af de i alle mulige Retninger gaaende Agerskifter, thi Hegn og Boliger hindrede ikke Udsigten, der fandtes vel hist og her en tophugget Piil, men Poppelen var ikke indført her i Landet i den Tid, og hvad der fandtes paa Marken indskrænkede sig saaledes til vildtvoxende Torn og Gjærdsel og hvorfor den store sydvestlige Del af Kirkemarken var temmelig fri.

Kommende til Ellinge tager vi os en Tur i Styrsmarken, kommer igjennem Vongledet øst for Kroen ad den gl. Nyborgvej, som foran er beskrevet saa har vi til højre og venstre Agerskiftet Øverste Haveland (Skolelodden, Skomagerens og en Del af Hans Rasmussens Mark), dernæst til venstre Hejlagrene til Mejeriet, til højre Bageste Haveland. Bag Hejlagrene laa Præsteland (en Del af H. Rasmussens Matr. No 3 og af Jens Christensens Matr. No 14) af Størrelse 4-5 Td. L. Den lave Jord øst for Mejeriet hed Bjergsiet, derefter fulgte nord for Vejen: Bjergagrene, Egentvedagrene, Spurveholmsmaalene, hvor Husmandslykken nu er, derefter Hestehavsagrene, Flinte-Banken, Kikekrogens Agre, Ny Raads Agre til Anders Pedersens Hus. Nord for Hestehavsagrene laa Hestehavs-Mose d.v.s. Husmandslykkerne samt en Del af Kildegaardens og Hestehavegaardens lave Jord med Skjellerup Mark. Syd for Vejen laa Nederste Have-

land, Hovbroe Agre, Bolbromaale, Bolbro Toften (ejes nu af Kildegaard og kaldes Bolbrokrogen), Stakkede- og Lange Spurveholmsagre, over Huslodderne og Christian Hansens Marker (Matr. No 10a), i det lave var Bolbromaale, øst derfor og til Grusgraven laa Dams Agre, vest for Kathrinebjerg laa Styrs Agre til Myrebanken og det lave syd for Gaarden; paa det høje sydøst for Gaarden laa Tingagre og syd derfor langs Refsvindinge Mark laa Juulskovsagre. Øst for Myrebanken, en Linie fra det sydvestlige Hjørne af Jens Steffensens Mark Matr. No 18^b var Jorden inddelt i Maal og kaldtes: nord for vejen Østerskovs Maale og syd for Vejen Saaderup Maale. I Almindelighed gik det dog under det fælles Navn Østerskov, og de Hasler, som groede i Krattet deromkring. vare særlig bekjendte for deres Rigdom paa Nødder. Engen langs Vandløbet fra Aspen til Bjergbroen var inddelt i større Maal under Navn af Stappekrog- og Spurveholms Maale. Nord for Vejen, paa Matr. No 14, laa Lange Magre Maal, Stens Maale og Paarup Mose i et stort Antal større og mindre Maal. Sydvest for Paarup Mose laa Allebros Agre og nord for Mosen Øster- og Vester-Kilerne, inddelt i Agerskifter, samt Paarup Vænge, der var inddelt i Lodder.

En Tur i Espemarken af Lyenskovsvejen fører os over eller til højre for Øverste og Nederste Haugagre (nu Lars Christensens Matr. No 4 + Vejen og den Del af Skoleloden som hørte til denne Mark), til højre over Bækken et ~~fuldtalligt~~ fuldtalligt (24) Agerskifte under Navn Ammelykke, videre har vi paa højre Haand Møllevaadsagre, Wi Agre, ud for Møllen, Præsteland Agre ud for Slusen, Sandgravsagre, Hyrdeagre, Fællesvadagre, Heeagre, syd for Lyumsko v-gaarden og Dønnehøjs Agre paa Aalykkesteds Mark, Steffen Rasmussens Lod (Matr. No 2^b) som blev tillagt Annexgaarden var inddelt i Lodder, af og til bevoxet med Kratskov, den nordøstlige Del med tæt Storskov som tilhørte Annexgaarden og derfor af dennes Fæster Steffen Hansen blev fordret bibeholdt, hvilket senere viste sig at være mindre klogt, idet det medfølgende Stykke Agerland blev for langt fraliggende. Saa gaar vi mod Nord og kommer paa Refsvindingevejen ved Lyenskovshuset, følger denne Vej over Heedeleds Hutte, og faar til venstre mod Syd Heedelandsagren (nu 3 Huslodder), videre faar vi Nye Kohavs Agre til venstre mod Syd, og Lange og Stumpede Krogagre til højre (nu Lyumskovs- og endel af Fællesvadgaardens Jorder (Matr. 17^a og 8a). Fællesvadgaardens og Sandgravgaardens Marker mod Nord var inddelt i 2de Agerskifter, hvoraf det sydligste hed Møllevejene og det nordligste Skovagre. Jorden imellem Espehaver og Ny Kohave (Matr. No 10b, 9b og c) var inddelt i Maal, af

og til bevoxet med Kratskov, forøvrigt pløjet hist og her af de respektive Brugere. Agerlandet (8b) som stødte i Nord til Hegnet ved Styrsmarken, og som blev tillagt Fællesvadgaarden, hed Gammeltoften; øst herfor, hvor nu Spurvholm ligger, var Pølsens Agre, men disse 2de udgjorde kun sammen med de øvrige Espejorder, Maal eller Agre til hver Gaard. Engen langs med Aaen var inddelt i Maal og kaldtes Fællesvadmaalene, Alkjørs-, Sluse-, Møllevad- og Amemaal. Syd for Espehaven, hvor nu Skovgaard ligger, laa et større Skifte, som blev kaldt Bredebrosagre og i Hans Christensens Skovlykke Matr. No 5 og 7 laa Alminges Hutte. Begge Skovstrækninger var inddelt i større og mindre Maal delte imellem begge Godsets Bønder hvoraf Langkjærgaarden (Matr. No 13) havde en væsentlig Del.

Foruden dette her nævnte Utaal af Agre og Maal fandtes der endnu en Del flere mindre Skifter, Maal og Tornlavninger, disse sidste fandtes rundt omkring i alle Marker, endog i Toften midt i Ellinge By laa en Plads sydvest for Fattighuset af Størrelse ca. 4 Skp. Land, som ligeledes var begroet med Tornkrat, som først blev ryddet ca. 30 Aar efter Udskiftningen. Paa liggende Maade er alle saadanne smaa Lavninger efterhaanden blevne ryddede og Korn dyrkning er kommet istedet. Det var særlig i Trediverne da Brak og Mergling begyndte, og Kornet fik større Værdi, at Folk begyndte at indse, at det ikke betalte sig at lade Stykker henligge saagodt som udyrkede; thi en Høst af Slaaentorn hvert 3die eller 4de Aar, som var den almindelige Tid imellem hver Hugst, kunde ikke have megen Værdi paa en Tid da Brændst i de vorkelige Skove var yderst billigt. Disse mange forskellige Pletter havde hver sit Navn, men det er vanskeligt at forstaa hvorledes hver Mand kunde finde sine Agre og Maal i denne Uendelighed af Inddelinger. Som foran bemærket laa der i hver af Byens 3 Marker et Stykke paa 4-5 Td. Land som kaldtes Præsteland; dette har utvivlsomt tilhørt Præstegaarden i den katolske Tid, da Præsten boede i nuværende Annexgaard i Ellinge, og som da ved dens Forflyttelse er bleven delt imellem Bønderne. -

Af Oldtidslevninger har der været mærkværdig faa paa Ellinge Sogns Grund. Efter Navnet Stendysagrene at dømme har der været en saadan Gravhøj i Kirkemarken, nord for Kirken, men jeg mindes ikke Spor af den. I Espemarken var en Stendysse paa Fællesvadgaardens Mark, som blev borttaget i Fyrrerne og Pladsen ørket. I Styrsmarken paa den sydlige Del af Tingagrene var en Høj, som øjensynlig var sat at Menneskehænder, den kaldtes Jomfruhøjen og indeholdt 4 omtrent 3 Alen lange Sten, som laa i Niveau med Jordens Overflade, de vare uregelmæssigt kløvede og bar ikke Spor af Hamre eller Kiler; de blev bortførte i Trediverne og brugt som de vare til

Ledstolper og Stehgjærder, to af dem tog jeg igjen i 1862 og anvendte til Dæksten over Broen ved Aspen, hvor de endnu ligger. - Jorden hvor Højen har staaet er meget opfyldt af smaa Flintestene, iøvrigt sort Muld. Da Pladsen endnu, efter de store Stens Borttagelse, var lidt vanskelig at pløje paa Grund af Undergrundsten, lod jeg den i 1874 gennemhakke og fik da omtrent en Cub.Favn store Brosten af Kamp, som ogsaa for Størstedelen var sat med Menneskehænder, under disse Sten fandtes kun almindelig Muld og Ler, og altsaa ikke noget der tydede paa Begravelsesplads. Det er jo mest sandsynligt, at de lange Sten i sin Tid har staaet oprejst enten som et Minde eller Mærke for et Samlingssted, muligt et Thingsted. Efter de gamles Sagn har der i fordums Tid paa Galebanken (den største Bakke i Jens Steffens Mark Matr.No 18^b) staaet en Galge til at hænge dømte Folk i, og det var jo rimeligt at Thinget - Thingstedet var i Nærheden, og at Agrene derved har faaet Navn derefter. En gammel Mand (Jørgen Andersen) fortalte i min Ungdom, at Galgen (udtalt Gallen) paa Gallebanken kunde han ikke huske, men derimod kunde han huske en gammel Eg som stod paa Pladsen ved Biden af. Jeg har desværre for lidt Kjendskab til Oldtidens Sæder og Skikke til at danne mig nogen begrundet Mening om Sandsynligheden eller Rigtigheden af disse Sagn.

Bækstrup Bys Jorder var ligeledes delt i 3 Marker under Navn af Øxnebjergmarken, Mellemmarken og Møllemarken. Den første grændsede i Syd til Ferritslevvejen og den private Vej til de gamle Huse og Niels Sørensens Gaard. Møllemarken: Jorderne derfra til Aaen og Kilde Møllens Lod. I Øxnebjergmarken langs med Vejen laa 3 store Agre, en til hver Gaard kaldet Tofteagre, paa Bjerget mod Øst: Tyre-Agrene, mod Nord Halens Agre, Sydvest for Bjerget Vivelundsagre, nordøst for Bjerget imod Lunget Vinkelsagre. I Mellemmarken var Langagrene mod Vest, Marres Agre mod Syd og Langhaven mod Øst, nu Johan Knudsens Matr.No 2^b og 2^d. Møllemarken optoges af et næsten saa stort Skovareal som nu, Agerskifterne kaldtes Kolskovsagre langs Skovvejen mod Øst, Marres Hutter mod Syd ved Niels Sørensens Gaard, Kolskovsmaalene mod Syd og Aagrene om ad Bakkeø, samt Kragelunds Agre hvor nu de gamle Huslodder er Matr.No 6, 7 og 8. Resten af Jorderne var inddelt i Maal med større og mindre Skov, med eller uden Hegn, hvoriblandt enkelte Holme Pløjeland hist og her. Skovarealet var forholdsvis betydeligt og benævnes: Lille Haven, Storhaven, Mellekste Haven, Øverste Haven, Degnehaven o.s.v. Paa adskillige Strækninger var tæt Skov med Bøge og Ege til flere Favne Brænde hver, dog kun faa Steder tættere end at der groede Gjærdsel som Underskov. Som Følge deraf er der senere paa-

